

Muž, žena a dítě ve světle duchovní vědy

Rudolf Steiner

Duchovní věda zde není pro uspokojení zvědavosti nebo, vznešeněji vyjádřeno, pro uspokojení badatelského pudu. Má dát člověku impulz k životu a k jednání. Z toho, co nám duchovní věda poskytuje, nám nakonec vyplyne jistota, uspokojení a důkladnost v jednání a zvládání našich úkolů.

Otázka dědičnosti a předsudky a omyly

V trojici muž, žena a dítě se nám v jisté souvislosti objevuje celé lidstvo. V dítěti je toho hodně zděděného po muži a ženě a zasahuje sem otázka dědičnosti, která do určité míry vlastně obsahuje i záhadu osudu. Co dítě dostalo od svých rodičů?

Otázka dědičnosti je naznačena všude v umění a vědě, kde můžeme vycítit její důležitost a praktický význam. Nesmíme se však nechat klamat předsudky, které jsou nám mnohdy vsugerovány skutečnostmi, s nimiž se setkáváme při pozorování nižších živočichů. Jeden z největších omylů v této oblasti spočívá v tom, že to, co nám ukazují experimenty a pozorování zvířat a rostlin, nebo co víme z dějin či o svých předcích, se bez dalšího uplatňuje též na člověka.

Princip stupňování

Duchovní věda sice uznává to, co se ve vědě rozumí pod pojmem dědičnosti, ale od těchto skutečností postupuje k vyšším skutečnostem, které se vlastně odhalují teprve z hledisek duchovního světa. Ve vztahu k zákonitosti uplatňuje princip stupňování. Nad celou přírodou, a to jak nad tělesností, tak také nad duchovností, vládne základní zákonitost. Svou znalostí zákonů v nižších oblastech však musíme vystoupit až k zákonitostem, které platí ve vyšších oblastech. Toto stupňování musíme bezpodmínečně dodržovat.

Proměna dědičnosti ve vyšších oblastech

Při pozorování vyvíjejícího se člověka nás naplňuje úctou proměna dědičnosti ve vyšších oblastech, neboť mezi člověkem a nižšími živočichy je mohutný rozdíl, a to následující:

Všechno, čím vzniká náš zájem o zvíře, je zahrnuto v pojmu druh nebo rod. K jednotlivci v oblasti zvířat nepocítujeme tutéž úctu jako k člověku. Zatímco u zvířat

převažuje druhovost, kdy například popis lva je popis druhu lva, u člověka převažuje individualita. U každého člověka, dokonce i u toho nejprostšího, je proto možná biografie. V této skutečnosti je skryto především to, že člověk je rodem u druhem sám pro sebe a v každém jednotlivci spočívá to, co stejně významné jako celý zvířecí druh.

Zákon opětovného vtělení duše, zákon reinkarnace

Lidská individualita vnímaná pouze z našich předků je nám naprosto nesrozumitelná. Mohou být sice od nich eventuálně odvozené vnější vlastnosti, nikoli však to, co náleží jedině vlastní bytostné podstatě lidské individuality.

Příčiny vzniku každé živé bytosti musí vždy pocházet z něčeho živého. Ještě před několika staletími se věřilo na tzv. praplození, kdy se věřilo, že živá zvířata mohou vznikat z říčního bahna. Stejně jako červ není snůškou jistých anorganických vlastností, není ani duše člověka spleená z všelijakých vlastností, jak se tenkrát myslelo. Duše se vždy odvozuje z duše a duše, která dnes dlí v člověku, je odvozena z dřívějšího duševního jsoucná. Není tedy pouhou směsicí otcovské a mateřské schránky, ale je opětovným vtělením. Muže, ženu a dítě budeme pozorovat z tohoto hlediska.

Co se jeví jako hlubší základna, jako individualita dítěte, je to, co se jako duše začleňuje do tělesnosti, když to mezitím žilo v jiném bytí. Individualita člověka je tu již dlouho před aktem oplodnění. K určitým rodičům vede dítě jakási nevědomá láska a podnítí je k plození. Jako vstřícný dar pak oba ploditelé projevují vůči dítěti svou rodičovskou lásku.

Články lidské bytosti a jednotlivá období vývoje dítěte

Význam individuality se nám stane docela pochopitelný, když bytost člověka pozorujeme z hlediska duchovní vědy. Podle duchovní vědy je fyzické tělo jen oděvem celé lidské existence. Éterné tělo má člověk společné s tím, co žije jako zvíře a rostlina. Astrální tělo, které mají také zvířata, zahrnuje veškeré duševno od nej nižšího pudu až vzhůru k nejvyšším morálním ideám.

Pouze člověk však má sílu já, proto smí být považován za korunu stvoření. Dětské fyzické tělo se vytváří až do první výměny zubů. Další růst člověka je jen zvětšováním postavy a rozšiřováním formy, kterou dostal až do sedmého roku. V tom spatřujeme důležitý regulátor výchovy. Až do této doby se vytváří fyzická forma dítěte. Ve druhém období až do věku puberty se vytváří éterné tělo, které je až do výměny zubů uzavřené v jakési mateřské schráně. Teprve od této doby se uvolní a může se samostatně rozvíjet. Svého závěrečného bodu vývoje dosáhne pohlavní zralostí.

V období pohlavní zralosti se ve fyzickém a éterném těle stávají viditelnými zděděné vlastnosti, které si člověk přináší od svých předků. Teprve potom začíná rozvoj zvláštní individuality člověka, který je vyjádřený láskou. Od této doby se také uvolní vývoj astrálního těla a ještě později začíná vlastní rozvíjení já.

Některé druhy zvířat při aktu lásky umírají, protože zde končí jejich bytost jako individuální existence. Čím výše stojí individualita nějaké bytosti, tím více si toho s sebou bere do doby po pohlavní zralosti jako něco nepomíjivého. Člověk zachraňuje svůj vnitřní život a klade jej přes pouhou druhovost.

Nejlépe to pochopíme, když proti sobě postavíme člověka a kámen. V krystalu se dokončují vnější síly, které jej utvořily, ale nitru kamene už dále nic nevtiskují. U rostliny není tak podstatné zvětšování formy, ale způsob opakování formy, jak ho popsal Goethe.

To, co na dřívějších stupních získal člověk, se teď projevuje svými účinky v já. Mladý člověk nalézá u svých rodičů půdu k vybudování svého fyzického těla, stejně jako rostlina si z půdy hledá a nalézá materiální látky, aby si vybudovala své fyzické tělo.

Vztah dítěte a vychovatele

Představy duchovní vědy zde zasahují bezprostředně do vůle, do citů, do života. Jako rodiče a vychovatelé nemáme právo vnucovat dítěti svou zvláštnost. Správný vychovatel může dětský vývoj podporovat jen do té míry, do jaké se to naučil na sobě samém. Dítě je největším učitelem vychovatele. Kdo pronikne představami duchovní vědy celou svoji duší, tomu se promění v úctu k bytosti dítěte a k tomu, co tu roste a vyvíjí se. Pro vyvíjející se generaci jsme něco jako mateřská půda, z níž se může vyvíjet. Budeme dítěti dávat to, co potřebuje pro život, ale nesmíme je vystavit nátlaku, abychom je utvářeli k obrazu svému, ale musíme mu nechat svobodu ve vývoji a neustále na ni dbát. Respektovat svobodu v bytosti, která existuje teprve v zárodku, je mnohem významnějším posláním člověka, než respektovat svobodu dospělého člověka.

Rudolf Steiner: Muž, žena a dítě, 7. přednáška, 9. leden 1908, Berlín. Přednáškový cyklus Poznání duše a ducha, GA 56 (15 přednášek proslovených mezi 10. říjnem 1907 a 14. květnem 1908 v Berlíně, 3. a 5. prosince 1907 a 18. března 1908 v Mnichově). Pro studijní potřeby přeložil Václav Jakubec, jazyková spolupráce Lenka Plachá, Eva Oliveriusová. Vydalo nakladatelství Studium Anthroposofické společnosti.